

## Utbildningsinspektion i Björbo skola, förskoleklass och grundskola årskurs 1–2 samt Syrholns skola grundskola årskurs 3–6

### Innehåll

|                                      |    |
|--------------------------------------|----|
| Inledning .....                      | 1  |
| Underlag .....                       | 1  |
| Beskrivning av skolorna .....        | 2  |
| Sammanfattande bedömning.....        | 2  |
| Bedömning av resultaten.....         | 4  |
| Bedömning av genomförandet.....      | 7  |
| Bedömning av förutsättningarna ..... | 13 |

### Inledning

Skolverket har granskat verksamheten i och besökt Björbo skola den 8 maj och Syrholns skola den 9 maj 2007. I slutet av denna rapport framgår vilka som varit ansvariga för utbildningsinspektionen.

Inspektionen avser att visa hur verksamheten genomförs samt dess förutsättningar och resultat. Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplanen och övriga författningar för det offentliga skolväsendet. Information om inspektionen finns i separata material och på Skolverkets webbplats ([www.skolverket.se/ Inspektion](http://www.skolverket.se/Inspektion)).

Kommunen har ansvar för att de brister inspektörerna lyfter fram i den sammanfattande bedömningen åtgärdas. Åtgärderna ska redovisas till Skolverket inom tre månader vilket framgår av Skolverkets beslut. Skolverket följer också upp effekterna av inspektionen vid kommande inspektionstillfälle. Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna.

### Underlag

Underlaget för inspektörernas bedömning är dokument från Gagnefs kommun, Björbo skola, Syrholns skola samt den information som samlats in under besöket. Rapporten grundas även på annan information om kommunen och skolan från exempelvis Skolverkets nationella uppföljningssystem.

I skolorna intervjuades rektorn, skolornas elevvårdsteam inklusive skolsköterskan, ett urval av elever och lärare samt föräldrar med barn i olika årskurser vid skolorna. Inspektörerna besökte verksamheten i förskoleklass och samtliga klasser i grundskolan. Även andra iakttagelser i skolmiljön och studier av dokument som finns på skolan utgör underlag för kvalitetsbedömningen. Rektor har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.

## Beskrivning av skolorna

| <b>Björbo skola</b> | <b>Antal elever</b> |
|---------------------|---------------------|
| Förskoleklass       | 12                  |
| Grundskola          | 53                  |

| <b>Syrholns skola</b> | <b>Antal elever</b> |
|-----------------------|---------------------|
| Grundskola            | 85                  |

Björbo skola ligger i den västra delen av Gagnefs kommun. Verksamheten omfattar förskoleklass och grundskola årskurserna 1–2 samt tillhörande fritidshemsverksamhet. Skolan uppfördes 1962 och på 1980-talet gjordes en tillbyggnad.

Syrholns skola ligger i Dala-Floda, ett litet samhälle några mil från Björbo skola. I skolan finns årskurserna 3–6 samt fritidshem. Skolan uppfördes 1955 och en tillbyggnad gjordes 1986. I skolans lokaler finns även folkbiblioteket samt några andra för bygden gemensamma lokaler.

Skolorna ligger i ett naturskönt område intill Västerdalälven.

I anslutning till skolorna finns fritidshem. Kommunens ansvarstagande för skolbarnsomsorgen behandlas i den övergripande kommunrapporten.

## Sammanfattande bedömning

Bedömningarna av kvaliteten i utbildningen vid skolorna och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplanen och övriga skolförfattningar.

Björbo och Syrholns skola har en hög ambition att på olika sätt individanpassa och stödja eleverna i undervisningen, men för att alla elever ska få sitt behov av stöd tillgodosett behöver skolorna ytterligare specialpedagogiska insatser. Arbetsätt och arbetsformer är varierande och undervisningen som till viss del bedrivs utomhus bidrar till att främja lärandet ytterligare. Skolan saknar dock uppföljning av elevernas kunskapsresultat i samtliga ämnen vilket måste förbättras. Elevernas kännedom om målen och uppföljning av målen att sträva mot bör förbättras för att utveckla elevernas kunskaper.

Det är viktigt att skolan får till stånd ett fungerande kvalitetsarbete för att kontinuerligt identifiera vilka förutsättningar som är nödvändiga för arbetet mot de nationella målen, att utveckla arbetsprocesser, att bedöma resultat och måluppfyllelse och att vidta lämpliga åtgärder. Till detta krävs en tydligare styrning och ledning av verksamheten vid Björbo skola och Syrholns skola.

Då elever upplever att skolmiljön inte är trygg och att kränkningar förekommer måste skolans arbete med värdegrunden förbättras.

Inspektörerna bedömer att nedan angivna brister snarast måste åtgärdas.

- Skolorna upprättar ingen kvalitetsredovisning (1 § förordning om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m.).
- Skolorna saknar en arbetsplan (2 kap. 23 § grundskoleförordningen).

- Skolorna gör inte någon systematisk uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsutveckling i förhållande till de nationella målen i samtliga ämnen i årskurs 5. Resultaten måste analyseras och utgöra underlag för vilka åtgärder som kan behöva vidtas för en högre måluppfyllelse (4 kap. 1 § skollagen, 2 kap. 6 § grundskoleförordningen samt avsnitt 2.8 i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94).
- Skolorna bedriver inte ett tillräckligt målinriktat arbete för att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling (5 § lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever).
- Skolornas likabehandlingsplan uppfyller inte de krav som ställs på en sådan plan (6 § lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever).
- Skolorna uppfyller inte författningarnas krav på delaktighet vid upprättandet likabehandlingsplanen (2 § förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med en likabehandlingsplan)
- Eleverna vid Syrholms skola ges inte förutsättningar att nå de nationellt fastställda målen i alla ämnen (2 kap. 6 § grundskoleförordningen).
- Skolan ger inte alla elever som behöver det särskilt stöd (4 kap. 1 § skollagen, 5 kap. 1 § grundskoleförordningen).
- Rektorn är inte tillräckligt förtrogen med det dagliga arbetet i skolan (2 kap. 2 § skollagen).
- Rektorn tar inte tillräckligt ansvar för det pedagogiska ledarskapet på skolan (2 kap. 2 § skollagen samt avsnitt 2.8 i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94).
- Beslut om anpassad studiegång för elev tas inte i enlighet med författningarna (5 kap. 10 § grundskoleförordningen).
- Elevens val anordnas inte i enlighet med författningarnas krav (2 kap. 19 § grundskoleförordningen).

Inspektörerna bedömer att det finns behov av förbättringsinsatser på skolan inom följande områden.

- Skolornas kvalitetsarbete bör förbättras.
- Skolan bör förbättra elevernas kännedom om utbildningsmålen.
- Informationen vid utvecklingssamtalet bör förbättras då det enbart berör elevens kunskapsutveckling i vissa ämnen och inte i samtliga ämnen som författningarna anger.
- Skolorna bör tydliggöra vad elevernas inflytande såväl över undervisningen som över verksamheten i stort kan innebära. Dessutom bör skolorna arbeta för att elevernas inflytande ökar i takt med stigande ålder och mognad.
- Skolornas utarbetande av ordningsreglerna bör förbättras så att samtliga elever har kännedom om vilka skolans gemensamma regler är.
- Skolornas uppföljning av målen att sträva mot bör förbättras.
- Tillgång till personal med specialpedagogisk kompetens bör förbättras.

- Skolornas rutiner för att upptäcka elevers behov av särskilt stöd bör förbättras.
- Rektorn bör se till att lärare och annan personal får kompetensutveckling utifrån skolans behov. Vidare bör den undervisande personalens insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet förbättras.

## Bedömning av resultaten

Inspektörerna har granskat hur väl skolans elever utvecklar kunskaper, normer och värden enligt de nationella målen för lärandet särskilt angivna i skollagen, läroplanen och de nationella kursplanerna.

### Kunskaper

Utbildningen i förskoleklassen ska stimulera varje barns utveckling och lärande. Den ska ligga till grund för fortsatt skolgång. Förskoleklassen omfattas inte av målen att uppnå som finns angivna i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94, eller grundskolans kursplaner. Lagstiftaren har därmed avsett att det i första hand inte är barnens kunskaper som ska mätas utan att det är målen att sträva mot och därmed om verksamheten stimulerar barnens utveckling som ska utvärderas.

Genom att fylla i olika delar av den så kallade ”tårtan” dokumenteras vad eleverna i förskoleklassen ”kan” eller ”har gjort”. Vid Björbo skola tillämpas även, i förskoleklassen och grundskolan, en modell som baseras på kunskapssteg i svenska och matematik. Hur väl eleverna når upp till dessa steg redovisas i samband med utvecklingssamtalen. Enligt inspektörerna finns risk för att dessa förteckningar kan uppfattas som att det finns specifika kunskapsmål som eleverna i förskoleklassen ska uppnå. Inspektörerna vill därför uppmärksamma skolan på att det inte finns några nationella uppnåendemål för förskoleklassen.

I läroplanen och kursplanerna för grundskolans ämnen finns däremot mål som eleverna minst ska ha uppnått i slutet av det femte respektive det nionde skolåret. För att bedöma om eleverna är på väg mot målen i de olika ämnena krävs att en skola utvecklar system för att följa elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen. För att visa hur väl skolan lyckats nå de nationella målen ska en skola, enligt förordningen, årligen upprätta en kvalitetsredovisning (se vidare Kvalitetssäkring och förbättringsarbete).

Björbo skola har inte upprättat någon kvalitetsredovisning och således finns ingen bedömning av skolans resultat att tillgå. Inspektionen visar dock att skolan på individnivå systematiskt följer varje elevs kunskapsutveckling i svenska och matematik. Däremot finns ingen samlad bild på klassnivå som visar elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen som ingår i den nationella timplanen<sup>1</sup>.

Syrholns skola har inte upprättat någon kvalitetsredovisning. Däremot har inspektörerna, i den kvalitetsredovisning som Gagnefs kommun upprättat för år 2005, funnit uppgifter om att alla elever vid Syrholns skola nådde målen på de nationella ämnesproven i svenska och engelska. I matematik var måloppfyllelsen något lägre. I samband med inspektörernas besök på Syrholns skola har resultaten från de nationella ämnesproven i årskurs 5 för år 2006 presenterats. Rektor uppger att samtliga elever nådde de prövade målen i svenska, 86 procent i matematik och 95 procent i engelska.

<sup>1</sup> I den nationella timplanen ingår 16 obligatoriska ämnen.

De nationella kursplanerna har mål som eleverna minst ska ha nått i slutet av det femte skolåret i vart och ett av de ämnen som ingår i den nationella timplanen. På Syrholns skola saknas en samlad bild av elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen som ingår i den nationella timplanen.

Mot bakgrund av ovanstående bedömer inspektörerna att skolornas uppföljning av kunskapsresultaten måste förbättras. Resultaten måste analyseras och utgöra underlag för vilka åtgärder som kan behöva vidtas för en högre måluppfyllelse.

Skolan ska, enligt läroplanen, klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers rätt till inflytande och påverkan.

Vid Björbo skola känner eleverna till målen i den individuella utvecklingsplanen samt stegen<sup>2</sup> i svenska och matematik. I övrigt är eleverna obekanta med utbildningsmålen.

Vid Syrholns skola berättar eleverna att de känner till målen i några ämnen. Vilka mål de har i den individuella utvecklingsplanen hade tillfrågade elever glömt bort.

Inspektörerna bedömer att såväl Björbo som Syrholns skola bör förbättra elevernas kännedom om utbildningsmålen.

### **Utveckling och lärande relaterat till ämnesövergripande mål**

I läroplanen och kursplanerna anges även ett antal mål att sträva mot. Dessa anger vilken inriktning undervisningen ska ha för att elever ska utveckla förmågor som exempelvis nyfikenhet, lust att lära, att arbeta självständigt och tillsammans med andra samt att kritiskt granska.

Varken Björbo skola eller Syrholns skola har gjort någon systematisk utvärdering av undervisningen när det gäller målen att sträva mot i läroplanen och kursplanerna. Däremot har skolan i en enkät riktad till föräldrar ställt frågan om skolans personal väcker barnets lust att lära mera. I jämförelse med föräldrarnas svar på övriga frågor i enkäten finns en relativt stor variation av föräldrarnas svar.

Inspektörerna bedömer att skolorna bör förbättra sin uppföljning och utvärdering av i vilken utsträckning målen att sträva mot ligger till grund för utbildningen.

### **Normer och värden**

I skolans uppdrag ingår även, utöver kunskapsuppdraget, att ge elever de normer och värderingar som anges i läroplanen. I det uppdraget ingår bland annat att undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och att elevernas inflytande ska öka med ålder och mognad. Vidare ska eleverna ha en skolmiljö där ingen utsätts för diskriminering eller någon form av kränkningar.

Eleverna vid Björbo skola uppger att de i stort trivs och känner sig trygga, men att det även finns elever som känner oro för att gå till skolan. Vidare berättar elever att ”fula ord” är vanligt förekommande.

---

<sup>2</sup> Ett material med olika steg som skolorna använder för att följa elevernas kunskapsutveckling.

I samtal med föräldrar med barn i Syrholns skola framkommer uppgifter om flera fall av kränkande behandling som pågått under flera år och detta har resulterat i att flera elever vid skolan mår psykiskt dåligt. Föräldrar upplever att skolans personal har ett ”strutsbeteende” och inte ser vad som händer. En del elever på skolan uppger att mobbning förekommer, medan andra elever har en motsatt uppfattning. Däremot har inspektörerna fått samstämmiga uppgifter från elever om att ett olämpligt språkbruk bland elever är vanligt förekommande vid skolan. Inspektörerna uppfattar att elever vid Syrholns skola inte har utvecklat förståelse för att verbala uttryck av nedsättande karaktär är en form av kränkning. Rektorn bekräftar det grova språkbruket, att det är svårt att hantera. Det förekommer även, enligt rektorn, att några enstaka elever använt rasistiska uttryck. Lärarna däremot har delvis en annan bild av elevernas språkbruk, det vill säga att det inte förekommer i den omfattning som rektorn och eleverna uppger.

Rektorn uppger i samband med faktagranskningen av skolrapporten att när rasistiska uttryck förekommer åtgärdas det på olika sätt. Det diskuteras och arbetas med i klassen, följs upp i skolans EQ arbete<sup>3</sup> och på klassrådet.

Inspektörerna ställer sig synnerligen kritiska till att det finns elever vars skolmiljö präglas av att de utsätts för ”utfrysning” och diverse verbala kränkningar. Mot bakgrund av rådande förhållanden finner inspektörerna anledning att uppmärksamma skolan på att det numera råder ett absolut förbud mot kränkningar. Inspektörerna bedömer att skolorna inte bedriver ett tillräckligt målinriktat arbete för att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. Detta är inte godtagbart.

För att bibringa eleverna förståelse för de demokratiska principerna har skolorna valt att arbeta med olika råd. Eleverna vid Björbo skola säger att de inte har några råd där de kan föra fram sina synpunkter och förslag. I samtal med lärarna visar det sig att även eleverna vid Björbo skola har forum för samverkan. Däremot är dessa samverkansformer inte tydliga för eleverna.

Vid Syrholns skola berättar eleverna om hur de genom arbetet i klass- och elevråd lyckats få exempelvis nya basketkorgar samt nya nät till bandy- och fotbollsmålen.

Tidigare i rapporten har inspektörerna påtalat elevernas bristande kännedom om utbildningsmålen. Detta påverkar, enligt inspektörerna, deras möjligheter till inflytande över det egna lärandet. Enligt läroplanen ska läraren se till att alla elever oavsett kön och social bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad.

I samtal med elever vid Björbo skola framkommer att de har begränsade möjligheter till inflytande över undervisningens innehåll och utformning. Lärare berättar däremot hur de på olika sätt arbetar för att eleverna ska bli delaktiga i skolarbetet.

Vid Syrholns skola uppger vissa elever att de får delta i planering i ett fåtal ämnen och på så vis känner de sig delaktiga. I samtal med skolans lärare bekräftas elevernas bild.

Läroplanen anger att arbetet i skolan ska genomsyras av de demokratiska principerna som att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktiga. Trots att skolorna

---

<sup>3</sup> EQ står för emotionell intelligens.

på olika sätt arbetar med elevinflytande uppger flertalet elever att deras inflytande är begränsat eller inte finns alls. Som framgår ovan är elevernas inflytande begränsat till den fysiska arbetsmiljön.

Inspektörernas bedömer att elevernas möjligheter till ansvarstagande och delaktighet bör förbättras. Skolan bör tydliggöra för eleverna vad de demokratiska principerna innebär och förbättra elevernas möjlighet att påverka, ta ansvar och känna delaktighet oavsett om det gäller över undervisningen eller över arbetsmiljön.

Föräldrarna med barn på Björbo skola tycker att de har inflytande bland annat genom utvecklingssamtalen, men även via de direkta kontakter de har med skolan.

Vid Syrholns skola bereds föräldrarna inflytande bland annat genom skolans föräldraförening.

### Bedömning av genomförandet

Inspektörerna har granskat arbetet med arbetsmiljön, föräldrarnas och elevernas delaktighet, innehåll, organisation och arbetssätt i undervisningen, individanpassning och stöd, utvärdering av lärandet, bedömning och betygssättning, kvalitetssäkring och förbättringsarbete, skolledning och intern kommunikation. Nationella riktlinjer för arbetet finns i skollagen, läroplanen och i andra författningar för respektive skolform.

#### Arbetsmiljö och delaktighet

Enligt skollagen ska utbildningen i samarbete med hemmen främja elevernas harmoniska utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. Vidare ska verksamheten utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Alla som arbetar i skolan ska främja aktning för varje människas egenvärde.

I förskoleklassen vid Björbo skola används bland annat dramalek som ett verktyg dels för att eleverna ska bli delaktiga, dels för att de ska utveckla förståelse för att man ska visa respekt för varandra. Vidare arbetar lärarna bland annat i klasserna med "Längtan" respektive "Quintus". Det är maskotar i form av mjukisdjur vars syfte är att ge trygghet och hjälper till att vara en samtalspartner. De ska hjälpa eleverna att ge uttryck för olika känslor men är också en symbol för respekt för ordet och samtalet med läraren och andra. Enligt rektorn har "maskotarna" haft en enorm effekt då alla elever är med och berättar även de blyga och tysta eleverna.

I det förebyggande arbetet för att förhindra diskriminering och annan kränkande behandling bedrivs på Syrholns skola så kallat EQ-arbete. I Syrholns skola finns också en kompisgrupp. Till denna utser varje klass två elever, som har i uppdrag att vara "extra ögon och öron" och uppmärksamma eventuella kränkningar. Kompisgruppen träffas regelbundet under ledning av en vuxen och vad som avhandlas under kompisgruppens möten ska inte yppas för andra elever. I samtal med elever, föräldrar och lärare framkommer dock att det finns "ett läckage" av information som sprids utanför gruppens ram. Inspektörerna finner att tanken med kompisgruppen är god, men då information som ska stanna inom gruppen sprids utanför denna är det en ytterligare kränkning för redan utsatta elever. I det föregående avsnittet framkom att kränkningar förekommer och arbetet med kompisgruppen är, enligt inspektörerna, exempel på att det

förebyggande arbetet för att förhindra kränkningar inte är tillfredsställande. Detta bedömdes i föregående avsnitt.

Det råder numera ett uttryckligt förbud mot diskriminering och kränkande behandling av barn och elever. Lagens (SFS 2006:67) ändamål är att främja barns och elevers rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder och att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. Huvudmannen ska bedriva ett målinriktat arbete för att främja dessa ändamål och se till att det upprättas en likabehandlingsplan i varje verksamhet. I det målinriktade arbetet ingår även att vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att elever utsätts för trakasserier och annan kränkande behandling liksom att vid behov utreda omständigheterna och i förekommande fall vidta åtgärder för att förhindra kränkningar. I likabehandlingsplanen ska åtgärder redovisas och den ska ses över och följas upp varje år. Se vidare Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2007:7).

Den likabehandlingsplan som tillämpas i Björbo skola och Syrholns skola gäller för alla skolor i västra skolområdet i Gagnefs kommun och anger både hur det förebyggande arbetet ska bedrivas och vilka åtgärder som vidtas i händelse av kränkning. I samtal med såväl elever och representanter för skolornas elevvårdsteam framkommer att dessa inte känner till eller varit delaktiga i planens framtagande. Lärare vid skolorna uppger att de haft en representant med i en arbetsgrupp i västra skolområdet som arbetat fram likabehandlingsplanen och att den också gått på remiss till arbetslagen. Lärare vid Björbo skola uppger även att likabehandlingsplanen inte har implementerats i verksamheten. Enligt föräldrarna vid Syrholns skola har likabehandlingsplanen inte behandlats på något föräldramöte och under föräldraintervjuer framkom att planen inte var känd av alla föräldrar. Då likabehandlingsplanen gäller för alla skolor i västra skolområdet finns det en risk för att det förebyggande arbetet inte inriktas mot specifika förhållanden som är aktuella på den enskilda skolan. Likaså är även förskoleklassen såväl som fritidshemmen omnämnda i planen.

Då förekomsten av diskriminering och annan kränkande behandling kan skifta mellan olika skolor är det viktigt att skolan arbetar utifrån vad som krävs på den egna enheten. Lagen är därför tydlig med att varje verksamhet ska upprätta en likabehandlingsplan. Då den aktuella planen för Björbo skola och Syrholns verksamhet även gäller för andra skolor har ett avsteg från lagstiftningen gjorts. Planen bör även tydliggöra vilka insatser som skolan avser att påbörja och genomföra under det kommande året. Dessa prioriteringar bör utgå från en aktuell utvärdering av eventuell förekomst av diskriminering och/eller kränkande behandling på skolan. Inspektörerna bedömer att likabehandlingsplanen vid Björbo skola och Syrholns skola inte uppfyller de krav som ställs på en sådan plan.

Inspektörerna vill även uppmärksamma skolorna på att eleverna ska vara delaktiga i arbetet med likabehandlingsplanen. Detta regleras i en förordning (2006:1083) som trädde i kraft den 15 oktober 2006. Elevernas delaktighet ska ses som en del i skolornas arbete för att eleverna ska utveckla förståelse för de demokratiska principerna (se även nedan). Vid såväl Björbo skola som Syrholns skola har eleverna exkluderats från detta arbete. Inspektörerna bedömer att skolornas arbete med likabehandlingsplanen inte uppfyller förordningens krav om barn eller elevers medverkan i arbetet med en likabehandlingsplan.

När det gäller ordningsregler har det från och med den 1 juli 2006 införts en förändring i skolformsförordningarna. Rektorn ansvarar för att det finns ordningsregler för varje skola och att dessa utarbetas och följs upp under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för eleverna och föräldrarna. Även i denna förordning har staten betonat vikten av att elever ska vara delaktiga i arbetet med ordningsreglerna.

Vid Björbo skola och Syrholns skola finns övergripande ordningsregler. Eleverna i Björbo vet inte vem som har bestämt dessa, men vid Syrholns skola uppger eleverna att rektorn har beslutat om reglerna. Det är, enligt inspektörerna, viktigt att alla känner sig involverade i arbetet med att utforma ordningsreglerna, så att de kan känna sig solidariska med dessa. Elevernas svar, på de frågor om ordningsregler som inspektörerna ställt, indikerar att skolorna varit otydliga om hur reglerna tagits fram och elevernas kännedom om dem är liten. Däremot har eleverna utformat regler som gäller i det egna klassrummet.

Rektorn har i samband med faktagranskningen av skolrapporten uppgivit att eleverna har deltagit i processen för framtagandet av ordningsregler. Skolan har inför höstterminens start reviderat ordningsreglerna utifrån vad eleverna tyckte. Ordningsreglerna har därefter diskuterats i varje klass och resultatet blev att klassregler, som nämns ovan, infördes för att förtydliga vad som menades i respektive klass.

Inspektörerna kan konstatera att framtagandet av ordningsreglerna enligt rektor går rätt till men eftersom inspektionsbesöket dock visar att elevernas kännedom om reglerna är liten bedömer inspektörerna att utarbetande av ordningsreglerna bör förbättras, att de följs upp så att samtliga elever får kännedom om vilka regler som gäller på skolan.

### **Innehåll, organisation och arbetssätt**

Skolan ska klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers rätt till inflytande och påverkan. (Lpo) För genomförandet av de fastställda målen för utbildningen ska det finnas en arbetsplan. Arbetsplanen ska utarbetas under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare.

Björbo och Syrholns skola saknar arbetsplaner. Därför bedömer inspektörerna att skolorna inte lever upp till de krav som förordningen ställer och detta måste åtgärdas.

Enligt såväl rektorn som lärare pågår dock ett utvecklingsarbete, ”TÖFT”<sup>3</sup> i syfte att skapa en struktur för en framtida arbetsplan.

På Björbo skola finns två åldersintegrerade klasser som omfattar verksamhet från förskoleklass och grundskola årskurserna 1–2. Årskurserna 3–6 bedrivs i Syrholns skola. Eleverna avslutar sin grundskoletid antingen vid Mockfjärdsskolan eller vid Djuråsskolan. Inför övergången mellan de olika skolorna finns väl fungerande rutiner, så att eleverna ska uppleva att de får en sammanhållen skolgång.

Vid Björbo skola bedrivs undervisningen utomhus en dag i veckan. Då används vanligen den så kallade skolskogen för diverse pedagogiska aktiviteter i olika

<sup>3</sup> Förkortningen står för Tidsatt Önskvärt Framtida Tillstånd

ämnena som exempelvis i matematik arbetar eleverna praktiskt med längd, bredd och problemlösning vid kojbygge. Som stående inslag varje vecka arbetar klasserna även med olika tema, exempelvis årstiderna och friluftsliv.

Även Syrholns skola förläggs stora delar av undervisningen utomhus och i anslutning till skolan finns en ”skolskog”. Skolan använder sig även av så kallade NTA-lådor<sup>4</sup> och vid inspektörernas besök odlade årskurserna 3 och 4 fjärilslarver och de äldre eleverna arbetade med att bygga fordon i ett legolikt material för att sedan på olika sätt testa dem. Enligt lärarna framkommer dock att undervisning i kemi inte bedrivs trots att det finns mål som eleverna ska nå i ämnet senast i slutet av det femte skolåret. Inspektörerna ställer sig även tveksamma till om undervisningen i hem- och konsumentkunskap ger eleverna förutsättningar att nå de nationellt fastställda målen i årskurs 5, dels för att undervisningstiden uppgår till endast 40 minuter per vecka, dels därför att undervisningen varit inställd på grund av lärares sjukdom, vilket varit vanligt förekommande.

Det är även, enligt inspektörerna, förvånande att elevernas schema innehåller ett ”ämne” benämnt ”Oä”, vilket inte funnits i kursplanerna efter 1994. Inspektörerna bedömer att eleverna vid Syrholns skola inte ges förutsättningar att nå de nationellt fastställda målen i kemi. Vidare bedömer inspektörerna att det inte kunnat säkerställas om eleverna får undervisning i samhällsorienterande ämnen, naturorienterande ämnen samt i hem- och konsumentkunskap så att eleverna ges förutsättningar att nå de nationellt fastställda målen i dessa ämnen.

Både läroplan och nationella kursplaner ska ligga till grund för planeringen av undervisningen. I kursplanerna anges såväl syftet med de olika ämnena som mål att sträva mot. Dessa mål anger vilka kunskaper skolan ska sträva efter att eleverna utvecklar och ska ligga till grund för vilken inriktning undervisningen ska ha. I kursplanerna anges mål att uppnå, dessa beskriver vad eleven minst ska kunna i slutet av femte respektive nionde skolåret. I det så kallade friutrymmet ska läraren använda sin yrkeskunskap och erfarenhet för att tillsammans med eleverna tolka målen, ta ställning till vilket stoff som ska väljas ut för att konkretisera innehållet samt ta ställning till hur man arbetar och organisera undervisningen.

Som framgår under avsnittet bedömning av resultaten pågår flera parallella processer på skolorna i arbetet med att konkretisera de nationella måldokumentet. På både Björbo skola och Syrholns skola använder vissa lärare olika illustrationer som raketen, luftballongen för att synliggöra målen. Därutöver användes även den nya modellen med olika steg. De båda modellerna har dock samma syfte.

### Individanpassning och stöd

Enligt läroplanen ska undervisningen anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevers fortsatta lärande och kunskapsutveckling. I samband med utvecklingssamtalet ska en individuell utvecklingsplan upprättas. Den ska innehålla framtidsytande insatser som skolan ska göra för att eleven ska utvecklas i riktning mot målen. Den ska även bidra till att utbildningsmålen och vägen dit ska bli tydligare för elev och vårdnadshavare.

---

<sup>4</sup> Natur och Teknik.

De individuella utvecklingsplanerna som upprättas följer en för västra skolområdet gemensam struktur. Det urval av individuella utvecklingsplaner som inspektörerna tagit del av motsvarar förordningens krav. Under rubriken Kunskaper framgår dock att vissa elever inte vet vilka mål de har i den individuella utvecklingsplanen. Då skolan, i den individuella utvecklingsplanen, ska tydliggöra vilka insatser skolan tänker vidta för att eleven ska nå målen är det inte tillfredsställande att eleverna inte vet målen i denna. Detta kan, enligt inspektörerna, leda till att eleverna inte förstår varför skolans arbete gestaltas på olika sätt för olika elever. Inspektörerna har dock sett flera goda exempel vid skolorna på hur man lyckats individanpassa och stödja elever.

I författningarna anges att särskilt stöd ska ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Om det framkommer att en elev behöver särskilda stödåtgärder ska rektorn se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd ska rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Vid upprättandet av åtgärdsprogrammet ska eleven och elevens vårdnadshavare ges möjlighet att delta.

Syftet med ett åtgärdsprogram är att ange med vilka metoder och medel skolan ämnar förändra undervisningen så att eleven ges förutsättningar att nå målen. Inspektörerna har granskat ett urval av åtgärdsprogram som upprättats vid skolorna och bedömer att dessa uppfyller författningarnas krav. Enligt den information som såväl rektorn som lärare lämnat till inspektörerna har ungefär en tredjedel av alla elever vid Syrholns skola ett åtgärdsprogram, medan motsvarande för Björbo skola rör sig om en handfull elever. Då de elever som går vid Syrholns skola har gått sina första skolår i Björbo skola är det enligt inspektörerna viktigt att skolorna analyserar orsakerna till varför andelen elever som har åtgärdsprogram ökar markant när de börjar vid Syrholns skola.

I samtal med såväl lärare vid de båda skolorna som med elevvårdsteamet framkommer att behovet av stöd är stort och konsekvensen av detta har medfört att alla elever i behov av stöd inte får detta tillgodosett. Inspektörerna har tidigare i rapporten, under avsnittet Kunskaper, bedömt att lärarnas uppföljning av kunskapsresultaten måste förbättras. Då skolorna brister i uppföljningen av elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen kan detta, enligt inspektörerna, medföra att elever inte får sitt stöd tillgodosett. Elevernas rätt till särskilt stöd gäller i samtliga ämnen. Skolorna behöver förbättra sina rutiner för att identifiera elever i behov av särskilt stöd. Inspektörerna bedömer att skolorna idag inte säkerställer att elever i behov av särskilt stöd får detta.

Om en elev inte kan få utbildning som i rimlig grad är anpassad efter elevens situation och förutsättningar får styrelsen efter att ha hört elevvårdskonferensen besluta om en anpassad studiegång för eleven. Därvid får avvikelser göras från timplanen. Styrelsen ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt det är möjligt är likvärdig med övrig utbildning inom skolan.

Rektor har enligt Gagnefs kommuns delegationsordning ansvar för att fatta beslut om anpassad studiegång. Inspektörerna har granskat ett urval av sådana beslut och kan konstatera att det ibland saknas uppgift om vad anpassningen innebär, hur länge anpassningen ska äga rum samt om beslutat fattats efter hörande med elevvårdskonferensen. Inspektörerna bedömer att rektors beslut om anpassad studiegång inte är förenligt med gällande bestämmelser.

### Utvärdering av lärandet och bedömning

Läraren ska enligt läroplanen, utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn.

Minst en gång per termin ska läraren och eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till målen i läroplanen och kursplanerna.

Vid såväl Björbo skola som Syrholns skola använder lärare och personal sedan flera år portfoliomethodiken för att dokumentera elevernas utveckling och lärande. Eleverna berättar för inspektörerna om varför de valt ut vissa arbeten i sin portfolio, vilket de även dokumenterat skriftligt. Modellen med de tidigare angivna stegen används även följa elevernas kunskapsutveckling i svenska, matematik och även rörande elevens sociala utveckling. Vidare lämnas information om oä<sup>5</sup>, idrott och om elevens sociala utveckling.

I samband med utvecklingssamtalen vid både Björbo skola och Syrholns skola visar eleverna sin portfolio. Utvecklingssamtal genomförs vid båda skolorna och såväl föräldrar som elever som inspektörerna talat med tycker att den information som lämnas är uttömmande och tydlig. Även den enkätundersökning som skolorna genomförde år 2006 visar att en hög andel av föräldrarna är nöjda med utvecklingssamtalen.

Inspektörerna bedömer att informationen vid utvecklingssamtalet bör förbättras då det enbart berör elevens kunskapsutveckling i vissa ämnen och inte i samtliga ämnen som författningarna anger.

### Kvalitetssäkring och förbättringsarbete

Rektorn ansvarar för att en lokal arbetsplan upprättas samt för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och till målen i skolplanen och den lokal arbetsplanen. Då skolorna saknar såväl en arbetsplan som systematik i hur och när uppföljningar och utvärderingar ska ske är detta, enligt inspektörerna, tecken på avsaknad av ett system för kvalitetsarbetet. Avsaknaden av arbetsplan skapar dessutom problem för skolorna när den årliga kvalitetsredovisningen ska upprättas.

Enligt förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m. ska varje skola årligen upprätta en kvalitetsredovisning. Den ska fungera som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. Kvalitetsredovisningen ska innehålla en bedömning av i vilken utsträckning de nationella målen för utbildningen har förverkligats och en redogörelse för vilka åtgärder skolan avser vidta för ökad måluppfyllelse. Kvalitetsredovisningarna har som syfte att bidra till att förverkliga utbildningens nationella mål samt att ge information om verksamheten och dess måluppfyllelse. Lärare, övrig personal och elever ska medverka vid utarbetandet av kvalitetsredovisningen och vårdnadshavarna ska ges möjlighet att medverka.

Björbo skola och Syrholns skola saknar ett systematiskt och fungerande kvalitetsarbete och som en konsekvens av detta har ingen kvalitetsredovisning upprättats för respektive skola.

---

<sup>5</sup> I kursplanerna till Lpo 94 talas om samhällsorienterande respektive naturorienterande ämnen.

Inspektörerna vill också medvetandegöra skolorna på att i arbetet med framtagandet av en kvalitetsredovisning ska elever medverka och vårdnadshavare ska ges möjlighet att medverka. Inspektörerna bedömer att skolorna inte lever upp till förordningens krav om upprättande av kvalitetsredovisning.

Som stöd för skolornas arbete hänvisar inspektörerna till Skolverkets Allmänna råd för kvalitetsredovisning (2006). Där finns råd för hur man bygger upp ett kvalitetsarbete och hur detta utgör underlag för kvalitetsredovisningen.

### **Ledning och intern kommunikation**

Den som är rektor ska ha pedagogisk insikt, förvärvat genom utbildning och erfarenhet. Särskilt ska rektor verka för att utbildningen utvecklas, och han eller hon har en särställning när det gäller att garantera elevernas rättssäkerhet. För att utöva sitt ledarskap ska rektor enligt skollagen hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan.

Rektorn vid Björbo skola och Syrholns skola är utbildad musiklärare och har arbetat som lärare både inom grundskolan och högskolan. Vidare har rektorn erfarenhet som arbetslagsledare och även vikarierat som rektor. Nuvarande tjänst tillträdde han för 1,5 år sedan.

Som framkommer tidigare i rapporten finns ett flertal brister vid skolorna. I några fall är bristerna vid skolorna konsekvenser av övergripande beslut som fattats i kommunen som exempelvis kompetensutveckling och organisering av verksamhet för elever i behov av särskilt stöd.

Avsaknaden av ett systematiskt och fungerande kvalitetsarbete liksom arbetsplan och kvalitetsredovisning, oklarheter om eleverna får sin rätt till utbildning tillgodosedd, demokratiarbetet samt ofullständiga rektorsbeslut gör att inspektörerna bedömer att rektorns förtrogenhet i skolans dagliga verksamhet och rektors pedagogiska ledning av Björbo skola och Syrholns skola måste förbättras.

## **Bedömning av förutsättningarna**

Skolverket tar i inspektionen upp följande förutsättningar för utbildningen; tillgång till den utbildning som ska erbjudas, information om utbildningen, personalens kompetens samt tillgång till läromedel, pedagogiska material och utrustning. Nationella bestämmelser finns bl.a. i skollagen.

### **Tillgång till utbildning**

Inför övergången till årskurs 7 har eleverna vid Syrholns skola fått information om profilerna vid såväl Mockfjärdsskolan som Djurås skola. Därutöver har eleverna informerats om val av moderna språk.

I timplanen anges ett visst antal timmar som får användas för skolans val. Undervisningen ska enligt författningarna till sitt innehåll och inriktning vara förenlig med målen i den kursplan eller de kursplaner som regeringen fastställt för de ämne eller de ämnen som utgör skolans val. Beslut om hur utrymmet för skolans val ska användas fattas av rektorn.

Elevers val ska enligt författningarna ge eleverna möjlighet att bredda och fördjupa sina kunskaper i ett eller flera ämnen. Vidare anges att undervisningen ska vara förenlig med målen i kursplanerna. Styrelsen för utbildningen beslutar om elevers val. I Gagnefs kommun har rektor delegation att besluta om urvalet av ämnen för elevers val.

Elevers val börjar, enligt den timplan som inspektörerna fått ta del av i årskurs 2. Lärarna vid Björbo skola berättar att det innebär att den ”uteverksamhet” som bedrivs på fredagarna i skolskogen är elevers val.

I Syrholms skola är, enligt eleverna, elevers val svenska, engelska, matematik eller ”öä”. Eleverna uppger att halva den tilldelade tiden är det eleverna som väljer och den andra halvan bestämmer lärarna. Lärarna uppger att elevers val är ”Masen”<sup>6</sup> och ibland även ”Handslaget”, som innebär att föreningslivet medverkar.

Inspektörerna bedömer att utformningen av elevers val inte anordnas i enlighet med bestämmelserna då det inte finns ett allsidigt urval av ämnen som eleven kan välja att få en breddning och fördjupning utifrån de nationella kursplanerna.

### Personal

Skolans lärare ska ha en utbildning för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Om personer med föreskriven utbildning inte finns att tillgå, får den som inte uppfyller kraven anställas för högst ett år i sänder.

Alla lärare vid skolorna har lärarutbildning, men undervisar vanligen i fler ämnen än de har utbildning för. Utifrån det stödbehov som tidigare nämnts bedömer inspektörerna att tillgång till personal med specialpedagogisk kompetens bör förbättras.

Rektorn ansvarar, enligt läroplanen, för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter. Enligt skollagen, ska lärare och annan personal ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen. (se avsnittet Tillgång till utbildning)

Enligt rektorn har han tidigare kunnat genomföra olika kompetensutvecklingsinsatser utifrån verksamhetens behov. De medel som finns avsatta för kompetensutveckling har samlats centralt i kommunen och därmed uppger rektorn att hans möjligheter att genomföra nödvändiga kompetensutvecklingsinsatser begränsats.

Inspektörerna bedömer att lärare och annan undervisande personal bör ges möjligheter till kompetensutveckling utifrån skolan behov. Vidare bör den undervisande personalens insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet förbättras.

### Lokaler och material

Inspektörerna har även granskat lokaler och tillgång till material som behövs för en tidsenlig utbildning och funnit, med undantag för naturvetenskapligt material, att detta är godtagbart.

|            |           |
|------------|-----------|
| Datum      | Ort       |
| 2007-10-18 | Stockholm |

Marie Wiberg-Svensson

Gunnel Eriksson

<sup>6</sup> Står för matematik, svenska och engelska.